

**EPISTEMOLOGICAL STUDIES IN PHILOSOPHY,  
SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES**

ISSN 2618-1274 (Print), ISSN [2618-1282](#) (Online)

Journal home page: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/index>

**СОЦІАЛЬНІ НАУКИ**

**Яна Володимирівна Зоська**

Доктор соціологічних наук, професор  
Професор кафедри соціології та соціальної  
роботи

Класичний приватний університет

Вул. Жуковського 70-б, Запоріжжя, 69002,

Україна

E-mail: [zoskayana@gmail.com](mailto:zoskayana@gmail.com), ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0407-1407>

**Yana Volodymyrivna Zoska**

Doctor of Sociological Sciences, Professor  
Professor of the Department of Sociology  
and Social Work

Classical Private University

70B, Zhukovsky St., Zaporizhzhya, 69000,

Ukraine

**Станіслав Львович Катаєв**

Доктор соціологічних наук, професор

Завідувач кафедри соціології та

соціальної роботи

Класичний приватний університет

Вул. Жуковського 70-б, Запоріжжя, 69002,

Україна

E-mail: [kataev@i.ua](mailto:kataev@i.ua), ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3140-6540>

**Stanislav Lovych Katayev**

Doctor of Sociological Sciences, Professor

Head of the Department of Sociology and

Social Work

Classical Private University

70B, Zhukovsky St., Zaporizhzhya, 69000,

Ukraine

УДК 316.334.55

**ГОЛОВА ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ,  
ЯК ПРЕДСТАВНИК ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА СЕЛІ**

*Received 27 September 2019; revised 23 October 2019; accepted 22 November 2019*

*DOI: 10.15421/341924*

**Анотація**

*В статті розглядаються результати аналізу демографічних та майнових характеристик голів об'єднаних територіальних громад на прикладі деяких східних областей України. Стверджується, що переважна більшість голів ОТГ були обрані зі складу колишніх голів сільських та селищних рад і інших керівників органів місцевої влади. Робиться висновок, що у процесі децентралізації оновлення влади в сільських громадах не відбулося і місцева еліта завдяки виборам в ОТГ закріпила свої керівні позиції.*

**Ключові слова:** децентралізація, місцеве самоврядування, сільські громади, об'єднані територіальні громади, голова ОТГ.

***The of the united territorial communities,  
as a representative of the local self-government body***

***Abstract***

*The article deals with the results of the demographic and property characteristics analysis of the heads of the united territorial communities on the example of some eastern regions of Ukraine. On the eve of land reform, the land issue is most interesting for village researchers. In this regard, when considering the personality of the chairman of the united territorial community, it is first necessary to examine the extent of his ownership of the land. In modern conditions, this can be done through open-source declarations. We have analyzed the declarations made by the chairman of an OTG in one of the eastern oblasts regarding land tenure and wages. To date, the declarations of 34 CTA heads of this field, elected in 2016, are published on the Internet. The volume of land ownership in the heads of ATS can be divided into several groups. The first group consists of heads who own very little land - no more than one hectare. There are almost a quarter of them in this area - 23%. A little more land, measuring 2.2 - 2.5 hectares, has 9% of heads. These two groups can be grouped into a group of heads with a relatively small amount of land ownership, accounting for almost a third (32%) of all the heads of the region's ATS. The next group of UGF heads owns and owns 5-7.5 hectares of land in their property and property.*

*It is alleged that the vast majority of UGT chairmen were elected from the former heads of village and*

*town councils and other heads of local authorities. The social portrait of the head of the united community has the following common features: "self-nominated, non-partisan, with higher education, worked as a village (town or city) mayor before his election, resides in the central settlement of the UGC, ages 51 to 60". It can be concluded that in the process of decentralization of the renewal of power in rural communities did not happen and the former local elite, through the elections in the UGF, legitimized and consolidated their leadership positions.*

*It is concluded that in the process of decentralization of the renewal of power in rural communities did not happen and the former local elite due to the elections in the UGF legitimized and consolidated their leadership positions.*

**Keywords:** *decentralization, local self-government, rural communities, united territorial communities, chairman of the CTA.*

**Глава объединённой территориальной общины,  
как представитель органа местного самоуправления на селе**

**Аннотация**

*В статье рассматриваются результаты анализа демографических и имущественных характеристик голов объединённых территориальных громад на примере некоторых восточных областей Украины. Утверждается, что подавляющее большинство глав ОТГ были выбраны из состава бывших председателей сельских и поселковых советов и других руководителей органов местной власти. Делается вывод, что в процессе децентрализации обновления власти в сельских общинах не произошло и местная элита благодаря выборам в ОТГ закрепила свои руководящие позиции.*

**Ключевые слова:** *децентрализация, местное самоуправление, сельские общины, объединённые территориальные общины, председатель ОТГ.*

**Постановка проблеми.**

Україна переживає період реформування у багатьох сферах суспільного життя. Однією з успішних реформ є децентралізація влади, сутність якої полягає у передачі частини владних повноважень з центру місцевим органам влади. Ця реформа спрямована на вдосконалення державного управління на засадах самоврядування, збільшення ролі населення у здійсненні влади на місцях. Реформа охоплює міські та сільські громади. Специфікою децентралізації влади в сільській місцевості є те, що первинні осередки самоврядування – сільські або селищні громади – не спроможні виконувати значну частину функцій влади на місцях через свою малочисельність та відсутність достатньої матеріальної бази і фінансів. Для вирішення проблеми подолання матеріально-фінансової неспроможності первинних громад було вирішено здійснити укрупнення осередків місцевої влади на селі шляхом об'єднання декілька первинних громад і створювати об'єднанні територіальні громади (ОТГ). Відповідний Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [Про добровільне об'єднання 2015]

був прийнятий у 2015 році. Згідно із Законом, після об'єднання громад слід обрати раду та її голову. Відповідні вибори відбулися у 2016 і 2019 роках. Органи місцевого самоврядування отримали нові повноваження у бюджетній сфері, що дає змогу здійснювати відповідні заходи для покращення якості життя в сільській місцевості. Рада громади та її голова отримали значно більше влади і можливостей для розпорядження спільним майном не одного села, як раніше, а декілька сіл і селищ. У зв'язку з цим постає питання вдосконалення управління на місцях. Нові повноваження обумовлюють підвищення вимог до суб'єктів влади і перш за все до особистості голови об'єднаної територіальної громади.

**Завдання статті** – розглянути деякі питання, пов'язані з особистістю голови ОТГ, як представника органу місцевого самоврядування.

**Обговорення проблеми в літературі.**

Проблемою децентралізації державної влади й органів місцевого самоврядування в Україні займалися такі вчені як В. Авер'янов, Г. Атаманчук, Е. Афонін, В. Авер'янов, Т. Бабан, В. Бакуменко, В. Гройсман, Т. Забей-

ворота, Г. Коваленко, Л. Мельничук, В. Толкованов, С. Романюк, Ю. Сурмін, М. Пухтинський, І. Бутко, В. Цветков, А. Ткачук, К. Ліннов, В. Ковальова, Л. Белей та ін.

Соціологічні дослідження процесів децентралізації, зокрема проблеми лідерства в об'єднаних територіальних громадах здійснювали А. Ашурбеков, Ф. Хрустальов, [Хрустальов & Ашурбеков 2018; Хрустальов & Ашурбеков 2019], Л. Зеленкевич [Зеленкевич 2018] та ін. Опитування громадської думки стосовно децентралізації здійснювали вчені Київського міжнародного інституту соціології, Центру «Соціальні індикатори» та інші соціологічні групи [Децентралізація та реформа 2018; Підтримку децентралізації 2018; Децентралізація в Україні 2017].

### **Виклад основного матеріалу.**

Децентралізація має не тільки економічні, а і значні соціальні аспекти. До соціальних аспектів децентралізації належать наступні явища та наслідки.

- «Підвищення рівня взаємодії соціальних акторів, що приймають участь в соціальному управлінні регіоном.
- Поліпшення роботи з кадрами. Кадровий фактор акцентує увагу на ролі людей в організації, на адекватному сприйнятті реформи.
- Спрямованість децентралізації на задоволення соціальних потреб людей.
- Підвищення якості надання освітніх та медичних послуг.
- Покращення кооперації та зміцнення консолідація членів громад.
- Детінізація бізнесу та її моральні наслідки, які полягають у зміцненні соціальної відповідальності бізнесу» [Хрустальов & Ашурбеков 2019: 133].

Дослідники також вважають важливим питання кадрів, а саме, слабе кадрове забезпечення органів управління громадою [там же]. Тож актуальним є дослідження різних аспектів, пов'язаних з діяльністю та особистістю голови об'єднаної територіальної громади, як представника органу місцевого самоврядування на селі.

Напередодні земельної реформи най-

більш цікавим для дослідників села є земельне питання. У зв'язку з цим, розглядаючи особистість голови об'єднаної територіальної громади, перш за все слід дослідити обсяг його володіння землею. В сучасних умовах це можливо зробити завдяки деклараціям, які є у відкритому доступі. Ми проаналізували декларації голів ОТГ однієї із східної областей на предмет володіння землею та розміру заробітної плати. На сей час в інтернеті розміщено декларації 34 голів ОТГ цієї області, обраних у 2016 році. Були отримані наступні дані.

Обсяг власності на землю у голів ОТГ можна умовно поділити на декілька груп. Перша група складається з голів ОТГ, які мають у власності дуже мало землі – не більше одного гектару. Таких у даній області майже чверть голів ОТГ – 23%. Трохи більше землі (у розмірі 2,2 – 2,5 га) мають 9% голів ОТГ. Ці дві групи можна об'єднати у групу голів ОТГ з відносно невеликим обсягом власності на землю, що в сумі складають майже третину (32%) всіх голів ОТГ області. Наступна група голів ОТГ мають у своїй власності і власності членів сім'ї 5–7,5 га землі. Таких у даній області також майже третина – 32%. Це група з помірним обсягом власності на землю. Решта голів – 36% мають відносно великий обсяг власності на землю у розмірі від 10 гектарів та вище. Ця група теж нерівномірна. Половина голів з цієї групи мають землі від 10 до 24 га, а решта мають у власності землі від 35 га і вище. З них найбільше землі (60 га, 91 га, 146 га) мають три голови ОТГ. Звісно, цей обсяг не можна зрівняти з обсягом власності на землю агрохолдінгів. Але ми тут порівнюємо з обсягом власності на землю рядових мешканців села.

Як бачимо, обсяг володіння землею головами ОТГ дуже нерівномірний. Тож робити узагальнюючі висновки стосовно осіб голів ОТГ неможливо. Є різні випадки, що можуть слугувати для протилежних висновків як позитивного так і негативного характеру. Слід обережно ставитись до стверджень, що узагальнюють риси влади в сільських громадах у дискурсі нищівної критики або безмежного схвалювання.

Фінансова незалежність ОТГ дає змогу головам визначати розмір заробітної плати у залежності від можливостей впливати на рішення ради ОТГ. Немає якісь стандартів у розмірі заробітної плати голови. Є відносно невеликі, а також є і досить великі у порівнянні зі статками рядових членів громади. Ми проаналізували розмір заробітної плати голів ОТГ однієї з східних областей по деклараціям, що розміщені у інтернеті. Більше третини голів (38%) мають зарплату не вище 12 тис. грн у місяць. Дуже рідко зарплата голови менше. Помірну зарплату у розмірі 15–23 тис. грн. мають трохи більше третини (35%) голів ОТГ області. З них половина має зарплату від 15 до 18 тис. грн., а решта від 19 до 23 тис. грн. Трохи більше чверті (27%) голів ОТГ області мають зарплату більше 25 тис. грн. Декілька голів мають найбільшу зарплату в області серед голів ОТГ, а саме 30 тис., 41 тис., 50 тис. грн.!

Ми намагались поділити голів за статком на три групи: з відносно низьким рівнем зарплати, середнім і відносно великим рівнем, у порівнянні з рядовими членами громади.

В інших областях схожа ситуація. Так, на Херсонщині також є великі розбіжності зарплат голів ОТГ: від 8–12 тис. до 30 тис, найбільше 44 тис. грн. За рахунок премій службовці сільських рад часто також отримують зарботок значно вищий за середній: 20–25 тис. грн. Причому в 2017 зарботок голів та службовців ОТГ був менше в 1,5–2 рази [Батурін 2019].

Запорізький соціолог Л. Зеленкевич здійснила дослідження соціального портрету голів ОТГ в Запорізькій та Львівській областях. Отримані наступні результати. По Запорізькій області за гендерною ознакою на посаді голови ОТГ жінок значно менше за чоловіків, а саме 20%. [Зеленкевич 2019: 10]. Більшість голів не позначили свої партійні уподобання. Більшість керівників (68%) ОТГ безпартійні, самовисуванці. 14% голів мають членство у певній партії, а решта є безпартійними.

За віком голів ОТГ можна поділити на три групи. У віці 39–50 років, – 27%, від 51 до 60 років – 57%. Більше 61 року – 16%. Вища освіта у 89% керівників ОТГ. 9% з середньою

освітою. Одна особа з професійно-технічною освітою. 93% голів проживають на території ОТГ. У центральному населеному пункті ОТГ мешкає 68% осіб.

80% голів ОТГ раніше працювали на посаді сільського (селищного або міського) голови. 14% голів раніше займали керівні посади у місцевих органах влади та сільськогосподарських підприємствах. Одна особа – робітник фермерського господарства. Дві особи на момент обрання взагалі ніде не працювали.

Соціальний портрет голови об'єднаної громади має такі найбільш поширені риси: «самовисуванець, безпартійний, з вищою освітою, до обрання працював на посаді сільського (селищного або міського) голови, проживає у центральному населеному пункті ОТГ, має вік від 51 до 60 років» [Зеленкевич 2019: 11]. По Львівській області були отримані майже ідентичні показники, що підтверджує наявність загальної тенденції.

Можна зробити висновок, що у процесі децентралізації оновлення влади в сільських громадах не відбулося і місцева еліта завдяки виборам в ОТГ легітимізувала і закріпила свої керівні позиції.

Наведемо також результати дослідження громад, що здійснила соціологічна компанія «Independent Researching Group» за керівництвом Ф. Хрустальова. В дослідженні 2016 виявлявся бажаний образ голови ОТГ. З відповідей респондентів склався наступний образ ідеального голови об'єднаної територіальної громади [Опитування населення].

Досвідчений господарник (56,8%).

Чесна, порядна людина (39,8 %).

Простий, з народу (30,1%).

Борець за справедливість (20,4%).

Сильна особистість (16,8%).

Впливовий політик (9,8%).

Новатор (9,3%).

Має досвід управління підприємством (7,8%).

Фермер (6,9%).

Патріот (4,7%).

Неординарна особистість (3,8%).

Представляти мою політичну партію (2,9%).



Працівник органів влади (2,4%).

Отже, для селян важливі перш за все прагматичні та етичні риси керівника.

Експерти вважають, що є проблема низького управлінського рівня керівництва громадою. На їх думку бажаними напрямками підвищення компетентності кадрів є:

- «Фінансово-бюджетний напрямок.
- Господарський напрямок.
- Напрямок соціальних комунікацій з іншими владними інституціями та донорами.
- Навички публічного менеджменту.
- Розвиток лідерських якостей у керівників громад» [Хрустальов & Ашурбеков 2018: 134].

Стосовно ролі голови ОТГ в громаді існують думки, що частині з них притаманний, так званий, «синдром феодала» [Врублевський 2018]. Цей синдром характеризується наступними проявами у поведінці голови ОТГ.

1. Вважає, що всі інші посадовці об'єднаної громади, не лише службовці та працівники апарату, але й депутати ради та старости є його підлеглими, зверхньо ставиться до них.

2. Намагається одноосібно здійснювати контроль за всіма процесами та явищами в громаді.

3. Здійснює преміювання посадовців ОТГ одноосібно.

4. Додатково затверджує своїм розпорядженням постанови, які вже були прийняті радою ОТГ.

5. Видає розпорядження з питань, які належать до компетенції ради ОТГ або навіть місцевої ради.

6. Видає розпорядження, які за своїм змістом та юридичними наслідками є нормативно-правовими актами.

7. Адаптує під себе процедури, що є колегіальними, таким чином, щоб бути в них домінуючою посадовою особою, щоб відігравати головну роль. Наприклад, при контролі якості продукції.

8. Створює виконком у складі, де кількість «своїх людей» є більшою за кількість старост.

9. Засідання виконкому проводяться формально, без обговорень, що більше схоже на

нараду зі своїми підлеглими.

10. Застосовує фінансові та адміністративні засоби для приборкання принципових старост і заохочення старост, лояльних до себе [Врублевський 2018].

Думка про викривлення у діяльності голів ОТГ є непоодиноким. Так автор статті «Новий пануючий клас» вважає, що «характерним для сільських жителів на сьогодні є мовчазне пристосування до будь-якого свавілля, навіть до гноблення» з боку керівництва ОТГ. Він також стверджує, що голови ОТГ є «новим пануючим класом в аграрному секторі економіки» [Новий пануючий клас 2008].

На нашу думку такі ствердження є перебільшенням і необґрунтованим узагальненням. Наші дані та дані з багатьох інших джерел, наприклад з сайтів, присвячених децентралізації, свідчать, що більша частина голів ОТГ сумлінно виконують свої функції забезпечення добробуту членів громади. Але є і окремі випадки, що підпадають під визначення «синдрому феодала».

Голова ОТГ не в кожній громаді є самою впливовою особою. Представники аграрного бізнесу, окремі фермери та інші особи можуть мати вплив на події в громаді більший за голову. Підтвердження цієї думки слугують соціологічні дослідження.

Запорізький соціолог Л. Зеленкевич досліджувала соціальні аспекти діяльності громад [Зеленкевич 2018]. Опитано 774 мешканців Запорізької області. На запитання: «Кому належить влада у громаді? Хто понад усе впливає на ухвалення рішень в ОТГ? (можна відмітити декілька пунктів)» Отримані наступні відповіді. Голова ОТГ – 55,8%, Депутати ОТГ – 28,3%, Власники великих господарських організацій на території громади, представники аграрного бізнесу – 20,6%, Районна влада – 15,4%, Невідомі особи, тіньові структури – 11,7%, Жителі громади – 10,5%. Як бачимо, рядові члени громади не вірять у свою спроможність вагомо впливати на дії громади. Влада голови ОТГ поділена між декількома впливовими групами та інституціями. Хоча найбільш впливовим все ж таки відзначається голова ОТГ, від якого перш за

все залежить вибір того чи іншого рішення у справах громади. Але, лише в половині громад голова ОТГ вважається самою впливовою фігурою в керівництві громадою.

У певній мірі цю думку підтверджують дані соціологічного дослідження компанії LLC “MLS group” у 2017 р. Було опитано в Запорізькій області 497 осіб за репрезентативною вибіркою [Децентралізація очима населення]. На запитання: «Від кого залежить розвиток громади?» пункт «Від голови ОТГ» відмітила третина (33,6%) респондентів.

Також має значення оцінка мешканців громад ефективності керівництва ОТГ. На запитання: «Як ви оцінюєте діяльність нинішнього сільського голови ОТГ?» відповідь «позитивно» відмітила лише чверть (24,2%) мешканців громад, «скоріше позитивно» – 25,9%. «У чомусь позитивно, в чомусь негативно» – 24,4% респондентів, «негативно» – 7,4%, «мало знаю про діяльність голови ОТГ, важко відповісти» – 18%. Як бачимо, рівень задоволеності діяльністю голів ОТГ не на дуже високому рівні.

Також має значення, у якій мірі довіряють мешканці громади своєму голові. За опитуванням Л. Зеленкевич в Запорізькій області 778 членів громад на запитання: «Якою мірою ви довіряєте керівництву громади?» пункт «Довіряю» відмітили 25,2% респондентів, «Не довіряю» – 35,5%, «Важко сказати» – 39,3%. Тож у наявності проблема відносин голови ОТГ з членами громади.

Дуже часто ці відносини характеризуються почуттям недовіри до керівництва ОТГ. Певним чином це обумовлено порушенням комунікації, зворотного зв'язку рядових членів громади та її керівництва. Підтвердженням цієї думки слугують дані соціологічного дослідження компанії «Independent Researching Group» в Запорізькій області. Дослідження показало, що існують відмінності у оцінці змін у соціально-економічній ситуації за минулий рік населенням громад та владою.

«Так, покращення соціально-економічної ситуації в громаді відмітило 28,3% населення громад, а серед представників владних структурі таке покращення відмітило 69,8%, тобто в 2,5 рази частіше, ніж серед населення. Серед населення громад покращення життя людей відмітило в цілому 27,5% респондентів, а серед представників влади покращення життя людей відмітило 61,5%, тобто ніж у 2 рази більше [Хрустальов & Ашурбеков 2018: 133].

Як бачимо, рядові члени громад применшують, а представники влади ОТГ перебільшують значення реформи для покращення життя в громадах. Ця обставина є певним джерелом латентного конфлікту, напруги відносин між керівництвом громади та її рядовими членами.

### **Висновки.**

Результати аналізу демографічних та майнових характеристик голів об'єднаних територіальних громад на прикладі деяких східних областей України показують, що частина голів ОТГ мають значно більший обсяг власності на землю та значно більший матеріальний статок, ніж решта членів громади. Але майже третина голів ОТГ має досить помірні матеріальні статки і лише у половині громад голова вважається найвпливовішою особою. Тож перебільшенням є ствердження, що з керівництва ОТГ створюється «новий панівний клас» на селі.

Переважна більшість голів ОТГ були обрані зі складу колишніх голів сільських та селищних рад і інших керівників органів місцевої влади. Отже у процесі децентралізації оновлення влади в сільських громадах не відбулося і колишня місцева еліта завдяки виборам в ОТГ легітимізувала і закріпила свої керівні позиції.

Між керівництвом ОТГ існують слабкі зворотні зв'язки з громадою, що створює підґрунтя до напружених відносин в громаді та браку соціального капіталу у ОТГ.

### Бібліографічні посилання

- Батурін, О. (2019). 30000 – не межа. Скільки заробляють сільські і міські голови на Херсонщині (2019). *Новий день*, 28.03.2019. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://newday.kherson.ua/30-tisyach-ne-mezha-skilki-zaroblyajut-silski-i-miski-golovi-na-hersonshhini/>
- Врублевський, О. (2018). Про синдром феодала в діяльності голів ОТГ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://decentralization.gov.ua/news/9321>
- Децентралізація в Україні: досягнення, надії і опасення (2017). *International Alert Український незалежний центр політичних досліджень*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ucipr.org.ua/index.php?lang=ua>
- Децентралізація очима населення: порівняльний аналіз Запорізької, Донецької, Луганської областей (2017). Звіт за результатами соціологічного дослідження. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://issuu.com/mlsgroup/docs/decentralization>
- Децентралізація та реформа місцевого самоврядування. (2018). Третє щорічне соціологічне дослідження. Звіт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: URL: <http://www.slg-coe.org.ua/p13513/>
- Зеленкевич, Л. (2019). Ідентичність в умовах об'єднаних громад. *Грані: науково-теоретичний альманах*. Дніпро: Вид-во «Грані». Том 22. № 2. С.5-15.
- Зеленкевич, Л.П. (2018). Проблематизація соціокультурних чинників децентралізації. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики: збірник наукових праць*. Випуск. 80. С. 53-60.
- Новий пануючий клас (2008). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://helsinki.org.ua/articles/povuj-panuyuchyj-klas/>
- Опитування населення Запорізької області методом особистого інтерв'ю. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.irg.org.ua/analytics/0%bd.html>
- Підтримку децентралізації підтвердила соціологія (2018). *Урядовий портал*. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/pidtrimku-decentralizaciyi-pidverdila-sociologiya-gennadij-zubko>
- Про добровільне об'єднання територіальних громад: закон України від 05.02.2015 № 157-VIII (2015). *Відомості Верховної Ради*. № 13, ст.91.
- Хрустальов, Ф.С., Ашурбеков, А.А. (2018). Соціологічний супровід процесів децентралізації. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць*. Випуск 78. С.131-138.
- Хрустальов, Ф. С., Ашурбеков А. А (2019). Соціальні аспекти децентралізації. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць*. Випуск 81. С.126-134.

### Refereces

- Baturin, O. (2019). 30000 – ne mezha. Skil'ky zaroblajut' sil's'ki i mis'ki golovy na Hersonshhyni (2019). [30,000 - not the limit. How much the mayors of Kherson region earn (2019)] *Novyj den'*. 28.03.2019. Retrieved from <https://newday.kherson.ua/30-tisyach-ne-mezha-skilki-zaroblyajut-silski-i-miski-golovi-na-hersonshhini/> (In Ukrainian).
- Vrublevs'kyj, O. (2018) Pro syndrom feodala v dijal'nosti goliv OTG [About feudal syndrome in the activity of the chairmen of the OTG]. Retrieved from <https://decentralization.gov.ua/news/9321> (In Ukrainian).
- Decentralizacija v Ukraine dostizhenija, nadezhdy i opasenija (2017). [Decentralization in Ukraine: achievements, hopes and fears (2017)]. *International Alert Ukrainiskij nezavisimyj centr politicheskikh issledovanij*. Retrieved from <http://www.ucipr.org.ua/index.php?lang=ua> (In Russian).
- Decentralizacija ochyma naselennja: porivnjal'nyj analiz Zaporiz'koi', Donec'koi', Lugans'koi' oblastej (2017). [Decentralization through the eyes of the population: a comparative analysis of Zaporizhzhya, Donetsk, and Luhansk regions (2017)]. *Zvit za rezul'tatamy sociologichnogo doslidzhennja*. Retrieved from <https://issuu.com/mlsgroup/docs/decentralization> (In Ukrainian).
- Decentralizacija ta reforma misceвого samovrjaduvannja. (2018). *Tretje shhorichne sociologichne*

- doslidzhennja. Zvit. [Decentralization and reform of local self-government. (2018). Third annual sociological survey. Report]. Retrieved from <http://www.slg-coe.org.ua/p13513/> (In Ukrainian).
- Zelenkevych, L. (2019). Identychnist' v umovah ob'jednanyh gromad [Identity in a unified community]. *Grani: naukovo-teoretychnyj al'manah*. Dnipro: Vyd-vo «Grani». Tom 22. № 2. S.5-15 (In Ukrainian).
- Zelenkevych, L. P. (2018). Problematyzacija sociokul'turnyh chynnykiv decentralizacii' [Problematization of socio-cultural factors of decentralization]. *Social'ni tehnologii': aktual'ni problemy teorii' ta praktyky: zbirnyk naukovyh prac'*. Vypusk. 80. S. 53-60 (In Ukrainian).
- Novyj panujuchyj klas (2008). [New ruling class (2008)]. Retrieved from <https://helsinki.org.ua/articles/novyj-panuyuchyj-klas/> (In Ukrainian).
- Opytuvannja naselennja Zaporiz'koi' oblasti metodom osobystogo interv'ju [Poll of the population of Zaporizhzhya region by personal interview method]. Retrieved from <http://www.irg.org.ua/analytics/0%bd.html> (In Ukrainian).
- Pidtrymku decentralizacii' pidtverdyla sociologija (2018) [Decentralization support was confirmed by sociology (2018)]. Urjadovyj portal. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/pidtrimku-decentralizaciyi-pidtverdyla-sociologiya-gennadij-zubko> (In Ukrainian).
- Pro dobrovil'ne ob'jednannja terytorial'nyh gromad: zakon Ukrai'ny vid 05.02.2015 № 157-VIII (2015) [On the voluntary association of territorial communities: Law of Ukraine of 05.02.2015 No. 157-VIII (2015)]. Vidomosti Verhovnoi' Rady. № 13, s.91 (In Ukrainian).
- Hrustal'ov F. S., Ashurbekov A. A. (2018). Sociologichnyj suprovid procesiv decentralizacii' [Sociological support for decentralization processes]. *Social'ni tehnologii': aktual'ni problemy teorii' ta praktyky. Zbirnyk naukovyh prac'*. Vypusk 78. S.131-13 (In Ukrainian).
- Hrustal'ov, F.S., Ashurbekov, A.A. (2019). Social'ni aspekty decentralizacii' [Social aspects of decentralization]. *Social'ni tehnologii': aktual'ni problemy teorii' ta praktyky. Zbirnyk naukovyh prac'*. Vypusk 81. S.126-134 (In Ukrainian).